

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยขอเสนอ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารแนวทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐาน ไว้ดังนี้

1. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก
2. ระดับการบริหารแนวทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
3. ระดับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารแนว
ทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร” สรุป
ผลการวิจัยได้ดังนี้ ระดับการบริหารแนวทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล
ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งได้พิจารณาจากองค์ประกอบของ
ทศพิธราชธรรม โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมัทวะ ด้านอวิโรธนะ ด้านอาชวะ
ด้านศีล ด้านอวิหิงสา ด้านขันติ ด้านอภิกะ ด้านตปะ ด้านทาน และด้านปริจจาคะ เมื่อพิจารณา
องค์ประกอบส่วนรายย่อยแล้ว ได้ดังต่อไปนี้

ระดับทาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มี
การให้อภัยแก่บุคคลผู้มีจิตสำนึกผิด มีการให้ความรู้ในด้านการศึกษาตามสาขาต่าง ๆ มีการ
ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์เมื่อถูกภัยพิบัติ มีการสละทรัพย์สินของของตนเพื่อการกุศล มีการสร้าง
แหล่งเรียนรู้ตามสถานที่สาธารณะ

ระดับศีล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการ
ประกอบสัมมาชีพโดยสุจริต การรักษาความสุจริตต่อหน้าที่ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีการประพฤติ
ตนตามธรรมเนียมของธรรมเนียม มีการรักษา กาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติ มีการละเว้นจากการทำผิดศีล

ระดับปริจจาคะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย
มีการให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีการสงเคราะห์ญาติตามโอกาสอันสมควร มีความ
เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีการเกื้อกูลคำจูงผู้ที่ขัดสนขาดแคลน การ
เป็นผู้มีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ระดับอาชวะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย
การให้บริการแก่สังคมด้วยความชอบธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความซื่อตรงไม่
ทุจริตต่อหน้าที่การงานเพื่อหาผลประโยชน์ มีภาพลักษณ์การแสดงออกที่น่าเชื่อถือได้ มีการ
บริหารงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง

ระดับมัทวะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มี
การวางตัวเหมาะสม มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ประสบสุข มีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้
ดี มีการคิดดี พูดดี ทำดี และรู้จักการอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักทำจิตใจให้เป็นกลางไม่เอนเอียงตาม
กระแส

ระดับตปะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มี
การสร้างจิตสำนึกความละเอียดและเกรงกลัวให้มีขึ้นในตัว การรู้จักอดทน อดกลั้น ต่ออารมณ์ที่มา
กระทบ มีการสวดมนต์เพื่อให้จิตใจสงบตามศาสนาของตน มีการรักษาจิตไม่ให้ความโลภ โกรธ
หลง ครอบงำ การข่มความทะยานอยากที่เป็นค่านิยมแบบผิด ๆ

ระดับอภิปรัชญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การมีจิตใจที่ดีไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา และใจ การรู้เท่าทันอารมณ์ปัจจุบันว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ การรู้จักให้อภัยและทำความเข้าใจผู้อื่น ถ้าผู้มากกล่าวว่าร้ายก็สามารถทำจิตใจให้เป็นปกติได้ มีการแผ่เมตตาจิตไปให้ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ

ระดับอภิศา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การไม่เอาใจเอาเปรียบผู้ที่เสียโอกาสและด้อยกว่า การไม่ใช้อำนาจจนเกินขอบเขต การไม่เลือกปฏิบัติกับเพื่อนร่วมอาชีพ การไม่สร้างหนี้ให้แก่ตนและครอบครัว การวางตัวเป็นกลางได้และให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

ระดับขันติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การไม่ละทิ้งภาระงานหน้าที่ไปโดยมิชอบ มีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน มีความอดทนต่อการเจ็บไข้ ไม่สบายกาย มีความอดทนต่ออำนาจกิเลสของตน การไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาและสรรเสริญ

ระดับอภินิหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การไม่เป็นบุคคลที่มีความประพฤดิเสื่อมเสีย มีการดำเนินชีวิตไปตามกรอบของกฎหมายและศาสนา มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นบุคคลผู้ตั้งมั่นในความยุติธรรม การยึดเอาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ระดับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งได้พิจารณาจากองค์ประกอบของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านอนวัชชผละ ด้านวิริยผละ ด้านปัญญาผละ ด้านอิตตชิปไตย ด้านโลกชิปไตย ด้านธรรมชิปไตย และด้านสังคหผละ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบส่วนรายย่อยแล้ว ได้ดังต่อไปนี้

ระดับอิตตชิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา การเป็นผู้มีเหตุมีผลเสมอต้นเสมอปลาย มีการสร้างแรงจูงใจและความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ร่วมงาน การนิยมใช้พระคุณมากกว่าพระเดช มีความอดทนต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ร่วมงาน การบริหารงานบางอย่างยึดความคิดของตัวเองเป็นสำคัญ ความเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง

ระดับธรรมาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล การยึดหลักธรรมเป็นที่ตั้งในการปฏิบัติงาน การนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ การกำราบคนที่ควรกำราบ ยกย่องคนที่ควรยกย่อง การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำไปปรับปรุง มีความสามารถวางตัวเป็นกลางได้กับทุกสถานการณ์

ระดับโลกาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การเป็นผู้ที่พิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น บริหารงานโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นของส่วนรวม มีเทคนิคแก้หรือตัดสินใจปัญหาให้กับผู้อื่นได้ มีใครเสนอความคิดเห็นอะไรมา ก็จะรับไว้พิจารณาเสียก่อน มอบหมายหน้าที่ให้ผู้อื่นมาบริหารงานแทนเมื่อตนมีธุระ ชอบทำตามรูปแบบของผู้อื่นในบางสถานการณ์ กล่าวกล่าวตักเตือนหรือลงโทษผู้กระทำความผิดบางครั้ง

ระดับปัญญาพละ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย ชอบหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมเสมอ ๆ เมื่อมีโอกาส มีการปรับปรุงแก้ไขงานที่เคยทำผิดพลาดมาแล้ว การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้หลักการและเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารงาน มีการสร้างปัจจัยแห่งความสำเร็จของการทำงาน ชอบหาเวลาว่างเพื่อไปทำความสงบแก่จิตใจ

ระดับวิริยพละ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การรักษาความดีงามที่มีอยู่แล้วในตนไม่ให้เสื่อมไป มีการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจและเต็มความสามารถ การไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ มีการขยันหา รักษาไว้ ใกล้เคียงชีวิตชอบ มีความเพียร ลด ละ เลิก จากอบายมุขทั้งปวง มีศรัทธาและเห็นคุณค่าของงานบริหาร มีการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่สถานศึกษา

ระดับอนวัชชพละ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีความเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หลีกจากแหล่งอบายมุขตามสถานที่ต่าง ๆ ในยามวิกาล การไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับคนพาล การทำงานช่วยเหลือกันในทางที่ชอบ มีการใคร่ครวญเสียก่อนลงมือปฏิบัติงาน การเลือกคบหากับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตรเท่านั้น

ระดับสังคหผละ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย มีธรรมะของผู้ใหญ่ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษา มีการสงเคราะห์ด้วย กำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา การพาครอบครัว ไปทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา มีการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน ใกล้โรงเรียน มีการออกไปช่วยเหลือสังคมตามโอกาสอันสมควร การยอมรับเอาภาระธุระของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง การหารายได้เพื่อนำไปมอบให้แก่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญถึงการค้นพบตามวัตถุประสงค์ และตรวจสอบสมมุติฐานของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารแนวทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ในภาพรวม ซึ่งตอบรับสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก” นั้นแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พีรพัฒน์ สุขสวัสดิ์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ทศพิธราชธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการใช้ทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กาฬสินธุ์เขต 3 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานในทางบวกในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัญชา เจริญชัย (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมและประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารวิทยาลัยควรนำทศพิธราชธรรมที่สัมพันธ์กันในระดับมากกับการบริหารแนวพุทธศาสนามาใช้ เพื่อการบริหารงานของวิทยาลัยจะประสบผลสำเร็จ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารแนว
ทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม”
นั้น พบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขต
กรุงเทพมหานคร มีการบริหารจัดการกับสถานศึกษาให้เป็นที่น่าเข้ามาศึกษาหาความรู้และผู้เรียน
เป็นคนดีมีศีลธรรมในจิตใจ ซึ่งตอบรับสมมุติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า “ระดับการบริหารแนว
ทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับ
มาก” นั้นแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นำศักดิ์ หนูคง (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
“การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงาน
ของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ใน
ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านการไม่เอาเปรียบยาบาท แล
เบียดเบียนผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความสภาพอ่อนน้อม และด้านการรักษา
กฎหมาย ระเบียบ และวินัย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดำรง คุ่มพาล
(2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุโขทัย เขต 2” ผลการวิจัย
พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุโขทัย เขต 2 มีระดับ
พฤติกรรมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งด้านอวิโรธนะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านทานที่มีเฉลี่ยต่ำสุด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้บริหารวิทยาลัยมีระดับการบริหารงานที่ประกอบด้วยหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารควรรักษามาตรฐานนี้ไว้และปรับปรุงพัฒนาต่อไป

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ที่ว่า “เพื่อศึกษาระดับการบริหารตามแนว
พระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร” นั้น ใน
ภาพรวม การบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล อยู่ในระดับ
มาก ซึ่งตอบรับสมมุติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า “ระดับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหาร
วิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก” นั้นแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับการ
วิจัยของ จันจิตร มั่นตะ (2547, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ
จริยธรรมการมีส่วนร่วมกับประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะเจตคติจริยธรรมการมี
ส่วนร่วมการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร
โดยรวม ได้แก่ ด้านศีล ๕ พรหมวิหาร ๔ และอิทธิบาท ๔ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก และยัง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปราการ บุตรโยชน์โท (2538, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการประพฤติตนจะต้องปฏิบัติตัวดี จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธาของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อผู้บริหารได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ใน วิทยาลัยที่ผู้บริหารปฏิบัติงานอยู่ แล้วทำตัวให้เป็นตัวอย่าง แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษา ซึ่ง สอดคล้องกับหลักคำสอนของหลวงปู่พุทธทาส ที่กล่าวไว้ว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน” หรือ “ธรรมใดๆ ก็ไร้ค่า ถ้าไม่ปฏิบัติ” ดังนั้นผู้บริหารควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักแห่งธรรมไปใช้ เพื่อ ความเจริญก้าวหน้า ทั้งตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงสังคม ประเทศชาติเป็นลำดับต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างการบริหารแนวทศพิธราชธรรมกับการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหาร วิทยาลัยอาชีวศึกษารัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ควรวางนโยบายพัฒนาผู้บริหาร ผู้ได้บังคับบัญชา ที่ยังมีประสบการณ์น้อย ให้ บริหารงานโดยใช้หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรให้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยเฉพาะในวันหยุดราชการ วันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมธรรมะ

3. กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารวิทยาลัยได้รับการพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งได้มีการปฏิบัติจริง เพื่อจะได้นำไปครอง ตน ครองคน และครองงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

1. ผู้บริหาร ควรจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาเพื่อทำให้ครู-อาจารย์มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
2. ผู้บริหารควรมีบรรทัดฐาน หรือกฎเกณฑ์ ที่ทุกคนยอมรับ และส่งเสริมให้ทุกคนปฏิบัติตาม เพื่อให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และทำให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด
3. ผู้บริหารควรทำการอบรมครู-อาจารย์ทางด้านการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน
4. ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ และความถนัดของครู-อาจารย์แต่ละคน เพื่อให้ผลของการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และคุณภาพที่มากขึ้น
5. ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครู-อาจารย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นเมื่อพบข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือช่องทางที่ดีกว่า เพื่อให้การทำงานมีความถูกต้อง แม่นยำ และมีประสิทธิภาพที่ดี
6. ผู้บริหารควรสร้างให้ครู-อาจารย์ทุกคนคำนึงถึง ผลประโยชน์ของเด็กนักเรียนเป็นหลัก ไม่ยึดติด กับบุคคล สถานที่ หรืองานนั้น ๆ ไม่ว่าจะทำงานกับผู้บริหารหรือผู้ร่วมงานคนใด ก็ สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพได้ตลอดเวลา
7. ผู้บริหารต้องสร้างจิตสำนึกให้ครู-อาจารย์ได้ศึกษางานของตนเองอยู่เสมอ โดยมีความอดทนต่อความยากลำบาก รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่เสมอ เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ
8. ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษากับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับกรวิจัยในครั้งนี้
9. ควรศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อื่น ๆ เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์กันหรือไม่
10. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์จากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อประยุกต์ใช้ประสิทธิภาพในการบริหารตามหลักทศพิธราชธรรมกับพระพุทธศาสนา ให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารขององค์กรต่อไป